

ערכים מתוך נזיד עדשים הרב מואיז נבון

בראשית פרק כה

... (כט) וַיֵּזֶד יַעֲקֹב נְזִיד וַיָּבֵא עֲשׂוֹ מִן הַשְּׂדֵה וְהוּא עֵיף: (ל) וַיֹּאמֶר עֲשׂוֹ אֶל יַעֲקֹב הֲלֵעִיטְנִי נָא מִן הָאֲדָמִים הָאֲדָמִים הֵזָה כִּי עֵיף אֲנִכִי עַל כֵּן קָרָא שְׁמוֹ אֲדָמִים: (לא) וַיֹּאמֶר יַעֲקֹב מִכֶּרֶה כִּיֹּס אֶת בְּכֹרְתְךָ לִי: (לב) וַיֹּאמֶר עֲשׂוֹ הִנֵּה אֲנִכִי הוֹלֵךְ לְמוֹת וְלָמָּה זֶה לִי בְּכֹרֶה: (לג) וַיֹּאמֶר יַעֲקֹב הַשְּׂבָעָה לִי כִּיֹּס וַיִּשְׂבַּע לוֹ וַיִּמְכֹּר אֶת בְּכֹרְתוֹ לְיַעֲקֹב: (לד) וַיַּעֲקֹב נָתַן לְעֲשׂוֹ לַחֵם וְנְזִיד עֲדָשִׁים וַיֹּאכַל וַיִּשְׂתֶּה וַיִּקֶּם וַיֵּלֶךְ וַיָּבֵז עֲשׂוֹ אֶת הַבְּכֹרֶה: ס

תלמוד בבלי מסכת בבא בתרא דף טז עמוד ב

ויבא עשו מן השדה והוא עיף, ותנא: אותו היום נפטר אברהם אבינו, ועשה יעקב אבינו תבשיל של עדשים לנחם את יצחק אביו. [ומאי שנה של עדשים]? אמרי במערבא משמיה דרבה בר מרי: מה עדשה זו אין לה פה, אף אבל אין לו פה. דבר אחר: מה עדשה זו מגולגלת, אף אבילות מגולגלת ומחזרת על באי העולם. ... אמר רבי יוחנן, חמש עבירות עבר אותו רשע באותו היום: בא על נערה מאורסה, והרג את הנפש, וכפר בעיקר, וכפר בתחיית המתים, ושט את הבכורה. בא על נערה מאורסה - כתיב הכא: ויבא עשו מן השדה, וכתיב התם: כי בשדה מצאה. הרג את הנפש - כתיב הכא: עיף, וכתיב התם: אוי נא לי כי עיפה נפשי להורגים. וכפר בעיקר - כתיב הכא: למה זה לי, וכתיב התם: זה אלי ואנוהו. וכפר בתחיית המתים - דכתיב: הנה אנכי הולך למות. ושט את הבכורה - דכתיב: ויבז עשו את הבכורה. ...

תורה תמימה הערות בראשית פרק כה

כז) ומפרש ואזיל ומסמיק כל פרט עבירה על איזה לשון שבפסוק זה. והנה אף על פי שבכלל יתפרש הפסוק הזה כפשוטו, ואין דרשות אלו אלא רמזים ואסמכתות, בכ"ז כד דרך חז"ל ...

תלמוד בבלי מסכת סנהדרין דף עד עמוד א -

אמר רבי יוחנן משום רבי שמעון בן יהוידק: נימנו וגמרו בעלית בית נתזה בלוד: כל עבירות שבתורה אם אומרין לאדם עבור ואל תהרג - יעבור ואל יהרג, חוץ מעבודה זרה וגילוי עריות ושפיכות דמים.

רמב"ם, מאמר תחיית המתים -

אמנם תחיית המתים הוא אחד מהמופתים, ומבואר מאוד, שענינו מובן ואין [בזה] אלא להאמין בו לבד, כמו שבאתנו ההגדה האמיתית. והוא עניין יוצא חוץ לטבע המציאות, ואין ראייה עליו מצד העיון.

רמב"ן, שער הגמול -

[64] ... כי שכר הנפשות וקיומם בעולם הנשמות נקרא לרבותינו זיכרוןם לברכה "גן עדן", ופעמים קורין אותו "עליה", ו"ישיבה שלמעלה". ואחרי כן יבא המשיח והוא מכלל חיי העולם הזה, ובסופה יהיה יום הדין ותחיית המתים, שהוא השכר הכולל הגוף והנפש, והוא העיקר הגדול שהוא תקות כל מקוה להקדוש ברוך הוא, והוא העולם הבא, שבו ישוב הגוף כמו נפש, והנפש תדבק בדעת עליון כהדבקה בגן עדן עולם הנשמות, ותתעלה בהשגה גדולה ממנה, ויהיה קיום הכל לעדי עד ולנצח נצחים.

בראשית רבה (וילנא) פרשת תולדות פרשה סג סימן יא

"וויזד יעקב נזיד", אמר לו "מה טיבו של נזיד זה?" אמר לו שמת אותו זקן, אמר "באותו הזקן פגעה מדת הדין!?" אמר לו "היך", אמר "אם כן [אין] מתן שכר ו[אין] תחיית המתים."

מלבי"ם בראשית פרק כה - בעת שאלך למות למה זה לי בכורה, ר"ל אני איני מאמין בעה"ב כלל,

ודעתי שאלך למות ולא אחיה עוד בעוה"ב, וא"כ למה לי בכורה ...

(לד) וַיַּעֲקֹב נָתַן לְעֲשׂוֹ לַחֵם וְנְזִיד עֲדָשִׁים וַיֹּאכַל וַיִּשְׂתֶּה וַיִּקֶּם וַיֵּלֶךְ וַיָּבֵז עֲשׂוֹ אֶת הַבְּכֹרֶה: ס

רש"י בראשית כה (לד) ויבז עשו - העיד הכתוב על רשעו שביזה עבודתו של מקום:

רמב"ן ברא' כה ... אין חפץ בכסילים רק שיאכלו וישתו ויעשו חפצם בעתם, ולא יחושו ליום מחר:

תהלים פרק ל (טו) סוּר מִרְעָה וְעֲשֵׂה-טוֹב בְּקֶשֶׁת שְׁלוֹם וְרִדְפָהּוּ:

רב סולוביצ'יק, דברי אגדה שהטיף לסדר תולדות (תשי"ח)

כלל גדול ביהדות הוא היחס למוות: תלמוד בבלי מסכת סוטה דף יד עמוד א - דרש ר' שמלאי:
תורה - תחלתה גמילות חסדים וסופה גמילות חסדים; תחילתה גמילות חסדים, דכתיב: ויעש ה'
אלהים לאדם ולאשתו כתנות עור וילבישם; וסופה גמילות חסדים, דכתיב: ויקבר אותו בגיא.

ילקוט שמעוני תורה פרשת וזאת הברכה רמז תתקס"ה

ויקבר אותו בגי [לד, ו], במה זכה משה שהקב"ה נתעסק בו אלא בשעה שהיו ישראל עסוקין **בבניה**
היה מסבב את העיר שלשה ימים ושלשה לילות למצוא ארונו של יוסף ולא מצאו, אחר שנתגיג
הרבה פגעה בו סרח בת אשר ... אמרה לו בוא עמי הוליכו לנהר נילוס, ... נטלו על כתפו וסבלו, וכל
ישראל אחרי מסובלים **בספם וזהבם**, אמר לו הקדוש ברוך הוא אם בעיניך דבר קטן שעשית **חסד**
גדול הוא בעיני שלא השגחת **בכסף וזהב** ואף אני ארד **בכבודי ובעצמי** לעשות עמך **חסד** כשתפטר
מן העולם (כתוב בפסוק "ויקח משה את עצמות יוסף עמו"), ...

משנה מסכת אבות פרק ד

רבי לויטס איש יבנה אומר **מאד מאד** הוי שפל רוח שתקות אנוש רמה ...

פירוש המשנה לרמב"ם מסכת אבות פרק ד משנה ד

... הענוה היא מן המידות המעולות, והיא ממוצעת בין הגאווה ושפלות הרוח. ושם מידה
ממוצעת זו בעברית **ענוה**. ולקצה הראשון שמות רבים: גבה לב ועיינים רמות וגאה ורם,
ומשמות החכמים: רוח גבוה וגסות הרוח ומתגאה. והקצה האחרון הוא שפלות הרוח. ...
ראוי לאדם שייטה לאחד משני הקצוות על צד הסייג, כדי שייקבע במיצוע הפעולות, חוץ
מזאת המידה לבדה מכל המידות, רצוני לומר: הגאווה, כי לגודל חסרון זאת המידה אצל
החסידים, וידיעתם בניזקה, רחקו ממנה עד הקצה האחרון, **ונטו אל שפלות הרוח לגמרי**,
כדי שלא ישאירו בנפש זכר לגאווה בשום פנים.

רב סולוביצ'יק, דברי אגדה שהטיף לסדר תולדות (תשי"ח)

עצם מהות הגאווה היא שבעל הגאווה חושב שאינו צריך לאחרים (לא רק להשי"ת אלא לשום אדם
אחר), ההשערה שהוא בלתי תלוי באחרים, עצמאי לגמרי, ואינו צריך לעזרת זולתו, זה הוא השקר
בלב הגאווה. ... ועפ"י? נבין למה הדגישו כ"כ ענין קבורה והספד ומת מצוה וכד'. שהגוף המת הוא
הסמל של שפלות האדם, של התלות על הזולת, לצורך בלעדיו. בעת הקבורה צריך כל אדם
לחסדם של אחרים. ואולי הפירוש הנכון של "חסד ואמת" לא כמו שרגילים לפרש "חסד של
אמת", שהוא חסד שאין לו תקוה שיגמל לו בחזרה – אלא שמחסד אחרון זה יוצא האמת הגדולה
שאינן שום בעל חיים עצמאי ובלתי תלוי באחרים.

שמות כב: כד - אם כסף תלֹוה את עמי את העני עמך לא תהיה לו פְּנֵשָׁה לא תשימונו עָלָיו נֶשֶׁף:

מדרש תנחומא (ורשא) פרשת משפטים סימן טו

הזהיר הקדוש ברוך הוא למשה ואמר לישראל: אם כסף תלוה את עמי לא תנהג בו מנהג
בזיון שהוא עמי, "את העני עמך", הוי מסתכל **בעצמך** כאלו אתה עני עמך,

בראשית פרק נ, טו-כו

... (טו) **וַיִּרְאוּ אֶחָי יוֹסֵף כִּי מֵת אָבִיהֶם וַיֹּאמְרוּ לוֹ יִשְׁטַמְנוּ יוֹסֵף וְהָשִׁב יְשִׁיב לָנוּ אֶת כָּל הַרְעָה אֲשֶׁר
גָּמְלָנוּ אֹתוֹ: ... (יט) וַיֹּאמֶר אֱלֹהִים יוֹסֵף אֵל תִּירָאוּ כִּי הִתַּחַת אֱלֹהִים אָנֹכִי: (כ) וְאַתֶּם חֲשַׁבְתֶּם עָלַי
רָעָה אֱלֹהִים חֲשַׁבָה לְטֹבָה לְמַעַן עֲשֶׂה פִּיּוֹם הַזֶּה לְחַיִּית עִם רַב: (כא) וְעַתָּה אֵל תִּירָאוּ אֲנֹכִי אֲכַלְכֵּל
אֶתְכֶם וְאֶת טַפְכֶם וְיִנְחַם אוֹתְכֶם וְיַדְבֵּר עַל לִבִּים: (כב) וַיֵּשֶׁב יוֹסֵף בְּמִצְרַיִם הוּא וּבֵית אָבִיו וַיְחִי יוֹסֵף מֵאָה וָעֶשְׂרִים
שָׁנִים: (כג) וַיִּרְאֵהוּ יוֹסֵף לְאֶפְרַיִם בְּנֵי שְׁלֹשִׁים גַּם בְּנֵי מְכִיר בֶּן מְנַשֶּׁה וְלָדוּ עִל בְּרַפְּי יוֹסֵף: (כד) וַיֹּאמֶר יוֹסֵף אֵל אָחָיו
אֲנֹכִי מֵת וְאֱלֹהִים פָּקֵד יִפְקֹד אֶתְכֶם וְהִעֲלֶה אֶתְכֶם מִן הָאָרֶץ הַזֹּאת אֵל הָאָרֶץ אֲשֶׁר נִשְׁבַּע לְאַבְרָהָם
לְיִצְחָק וְלְיַעֲקֹב: (כה) וַיִּשְׁבַּע יוֹסֵף אֶת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לֵאמֹר פָּקֵד יִפְקֹד אֱלֹהִים אֶתְכֶם וְהִעֲלֶתֶם אֶת
עַצְמֹתַי מִזֶּה: (כו) וַיָּמָת יוֹסֵף בֶּן מֵאָה וָעֶשְׂרִים שָׁנִים וַיַּחְנֹטוּ אֹתוֹ וַיִּישָׂם בְּאֲרוֹן בְּמִצְרַיִם:**

רב סולוביצ'יק, דברי אגדה שהטיף לסדר תולדות (תשי"ח)

ובכן מובן הקשר בין משה לעצמות יוסף. ברגע של יצ"מ היה קל מאוד למשה להאחז ברשת של
הגאווה ולחשב בלבו שהוא הגדול הגואל ... לחשב את עצמו לעשיר, למלוה, לעצמאי, ולכן פנה
לארונו של יוסף, הסמל של ענוה ברגע של גבורה. מיוסף למד שפלות-רוח.

פסיקתא דרב כהנא (מנדלבוים) פיסקא יא - ויהי בשלח

[יב] ויקח משה את עצמות יוסף עמו – להודיע שבחו של משה, שכל ישראל עסוקין בבזיה ומשה
עסוק בעצמות יוסף, הד' היא דכתי' "ויקח משה את עצמות יוסף עמו". [ר' סולוביצ'יק: לקח לקח]
מה הוא "עמו", א"ר יוחנן עימו במחנה לוי.

סור מרע ועשה טוב בקש שלום ורדפהו